

Series หนังสือ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

แม่หญิงปฎิวัติ ขบวนการชาวนาชาวไร่ ภาคเหนือ 2561 – 2525

รูปที่ 1 ปกหนังสือ แม่หญิงปฎิวัติ : ขบวนการชาวนาชาวไร่ ภาคเหนือ 2561 – 2525
หมายเหตุจาก. ฝ่ายบริการสารสนเทศ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ในอดีต แม่หญิงชนบทภาคเหนือถูกกำหนดบทบาทผ่านบริบททางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ว่าเป็น “ช้างเท้าหลัง” ควรอยู่กับเหย้า ฝากับเรือน ดูแลกิจการภายในบ้าน มีหน้าที่เย็บปักถักร้อย ซักผ้า และเลี้ยงลูก ช่วยทำงานด้านการเกษตร เช่น ปลุกข้าว เลี้ยงสัตว์ เก็บเกี่ยวผลผลิต พวกเธอมีบทบาทจำกัดทางสังคม ถูกจำกัดสิทธิ และไม่มีอำนาจตัดสินใจทางการเมือง อย่างไรก็ตาม กระแสการเมืองประชาธิปไตยหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และการเติบโตของขบวนการนักศึกษาในภาคเหนือ ได้สร้างพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ที่ให้ผู้หญิงชนบทจำนวนมาก

ก้าวเข้าสู่บทบาท “นักต่อสู้” ในขบวนการเคลื่อนไหวของชาวนาและชาวไร่ โดยปี 2517 เกษตรกร ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาค่าเช่านาและที่ดินทำกิน รวมตัวกันชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และร่วมกันจัดตั้งสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย (สชท.) ขึ้นเพื่อต่อสู้เรียกร้องสิทธิของเกษตรกร รวมถึงการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและความเป็นธรรมในสังคม จนรัฐต้องออกพระราชบัญญัติควบคุมการเช่านา พ.ศ. 2517 มาบังคับใช้ แต่เกิดการบังคับใช้เฉพาะภาคกลางเท่านั้น ต่อมากลุ่มนักศึกษาได้ขยายการรับรู้ไปจนถึงพื้นที่ต่างจังหวัด เกิดโครงการชาวนาของศูนย์กลางนักศึกษาภาคเหนือ นักศึกษาเข้าไปในชุมชนชนบทเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ประชาธิปไตย และให้ความรู้เรื่องสิทธิและการแบ่งผลผลิตตาม พ.ร.บ. ค่าเช่านา การเคลื่อนไหวของนักศึกษาและชาวนามีความเข้มข้นเป็นพิเศษจากปัญหาการเช่าที่ดินทำกิน เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวตั้งแต่ระดับพื้นที่ท้องถิ่นถึงระดับประเทศ ชาวนาหลายพันคนเดินทางไปชุมนุมในกรุงเทพฯ เพื่อเรียกร้องต่อรัฐบาลหลายต่อหลายครั้ง จนรัฐบาลขณะนั้นจำต้องมีนโยบายเพื่อสนับสนุนเกษตรกรและประชากรในชนบทมากกว่าที่เคยเป็นมา อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวดังกล่าวมีต้นทุนสูงมาก เกิดการปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมขึ้นในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 นักศึกษาและผู้นำเกษตรกรหลายคนถูกทำร้าย และหลายคนเสียชีวิต เกษตรกรหลายครอบครัว จำต้องหลบหนีออกจากหมู่บ้านเข้าป่าไปรวมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และจับอาวุธเพื่อต่อสู้กับทหารฝ่ายรัฐบาล แม่หญิงปวีติเหล่านี้คือผู้มีส่วนร่วมและผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ร่วมขับเคลื่อนการปฏิวัติ และสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม บทบาทเหล่านี้ได้สะท้อนพลังและศักยภาพของแม่หญิงชนบทภาคเหนือที่สามารถผลักดันความเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างยั่งยืนได้ไม่ต่างจากบุรุษ

หนังสือ “แม่หญิงปวีติ : ขบวนการชาวนาชาวไร่ ภาคเหนือ 2561 - 2525” มีรองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญชีวัน บัวแดง อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้เคยร่วมเคลื่อนไหวกับกระบวนการนักศึกษา ช่วงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นบรรณาธิการ โดยมีอดีตแกนนำนักศึกษาผู้เคยเข้าร่วมโครงการชาวนาของศูนย์กลางนักศึกษาภาคเหนือ จนถูกคุกคาม กวาดล้าง ปราบปรามและต้องหลบหนีเข้าป่าอีกหลายท่าน ร่วมนำเสนอความทรงจำ และเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหล่าแม่หญิงนักปฏิวัติผู้ต้องการต่อต้านความอยุติธรรม อำนาจที่กดทับ กดขี่ อย่างกล้าหาญ กล้าลุกขึ้นต่อสู้ และกล้าเสียสละเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปัญหาสังคม เช่น ปัญหาการถูกขูดรีดค่าเช่านา การถูกแย่งยึดที่ดิน การปล่อยน้ำเสียจากเหมืองแร่ลงพื้นที่นาของชาวบ้าน และการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากหน่วยงานรัฐ ผ่านการต่อสู้ในหลายรูปแบบทั้งการยื่นข้อเสนอ การยื่นหนังสือร้องเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเดินขบวนเรียกร้อง จนกระทั่งตนเองและครอบครัวถูกลอบสังหาร ถูกเจ้าหน้าที่รัฐจับกุม ล้อมปราบ จนไม่อาจอาศัยอยู่ในหมู่บ้านของตนได้อีกต่อไป จำต้องหลบหนี

เข้าป่าไปเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) จับอาวุธขึ้นต่อสู้กับทหารฝ่ายรัฐ ในที่สุด หนังสือมีทั้งหมดมี 7 กรณีศึกษา และ 1 บทส่งท้าย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สมนึก แฝงนคร (สหายแสง) อดีตผู้ปฏิบัติงานโครงการงานชานาของศูนย์กลางนักศึกษา ภาคเหนือ เคยร่วมงานกับสหพันธ์ชานาชาวไร่ ในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ในปี 2517 และหนีเข้าป่าหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เข้าร่วมขบวนการกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ปฏิบัติงานในเขต 3 จังหวัดได้แก่ เลย พิชญโลก และเพชรบูรณ์ รวมเวลา 3 ปี **สหายแสง** รู้จักและมีความใกล้ชิดกับครอบครัว**แม่จอร์-พ่ออาจ ธงโท** และ**แม่บัวผืน** (ลูกสาว) กับพ่อสิงห์ชัย ธรรมพินค์เป็นอย่างดี เนื่องจากขณะเขาปฏิบัติงานโครงการงานชานา ที่หมู่บ้านสันมะนะ เขาอยู่ในเหตุการณ์ มีส่วนร่วมในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิค่าเช่านา ของครอบครัวแม่จอร์และครอบครัว ตั้งแต่แรกเริ่ม และเห็นความกล้าหาญ ความเสียสละ และจิตวิญญาณนักต่อสู้ของผู้หญิงสามัญชนผู้ลุกขึ้นต่อสู้กับความไม่เป็นธรรม จึงนำเสนอวีรภาพของแม่จอร์ ผ่านบทความ **"เชิดชูจิตใจกล้าต่อสู้ กล้าเสียสละ : ครอบครัวแม่จอร์ แห่งบ้านสันมะนะ จังหวัดลำพูน"** ขณะที่พ่ออาจ ธงโทเข้าร่วมเรียกร้องสิทธิในการเช่านาของชานาเช่า (เยี่ยะนาผ่าเก็ง) ที่เผชิญกับการเอาเปรียบ ความไม่เป็นธรรมในการเช่านา-แบ่งผลประโยชน์ และการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ครองที่ดินและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น แม่จอร์ต้องเสียสละและรับภาระงานของครอบครัวทั้งหมด มีบทบาทสำคัญคือเป็นแม่และภรรยาที่ต้องดูแลลูก จัดเตรียมเสบียงอาหารและเงินทองสำหรับการเดินทางไกลของสามี ตลอดจนทำงานไร่นาเพียงลำพังเป็นเวลาหลายเดือน จนกระทั่งพ่ออาจถูกลอบฆ่าเสียชีวิต ส่งผลและครอบครัวของลูกสาว (แม่บัวผืนกับพ่อสิงห์ชัย ธรรมพินค์ และหลานสาวสองคน (อายุ 7 และ 8 ปี)) ซึ่งเป็นแกนนำสหพันธ์ฯ คนหนึ่ง ถูกข่มขู่ คุกคามจนต้องพากันหลบหนีเข้าป่า ซึ่งในขณะนั้น แม่จอร์ยังอยู่ในหมู่บ้านและถูกจับไปคุมขังเพื่อสอบสวน ถึงกระนั้นแม่จอร์ยังคงยืนหยัดและเป็นการสำคัญในการดูแลผู้ถูกจับกุม ผู้ถูกคุกคาม นักศึกษาผู้ปฏิบัติงานโครงการชานาฯ ภาคเหนือ ด้วยการเสียสละข้าวปลาอาหารที่มีอยู่น้อยนิด ไข่เป็ดเจียว และฟูกนอนสำหรับผู้ร่วมต่อสู้ทุกคน

พัลลภ กันทอินทร์ หรือ "สหายอุทิศ" อดีตนักศึกษาผู้เคยปฏิบัติงานในโครงการงานชานา ภาคเหนือ ผู้เคยคลุกคลีทำงานร่วมกับสหพันธ์ชานาชาวไร่แห่งประเทศไทย หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เขาตัดสินใจเข้าป่าไปร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเป็นเวลา 4 ปี **สหายอุทิศ** ในฐานะญาติสนิทและเพื่อนร่วมอุดมการณ์ ได้สัมภาษณ์ **"สหายพรรณี"** และ **"สหายไชยา"** (สามีของสหายพรรณี) ขณะเดียวกันก็หาจรรีความทรงจำและนำมาเรียบเรียงเป็นเรื่องราวที่ทรงพลังเพื่อยกย่อง **"สหายพรรณี"** ผ่านบทความ **"ผู้หญิงลูกชานาธรรมดาที่ไม่ธรรมดา...สหายพรรณี"** สหายพรรณี (นิลรัตน์ ก้างออนตา) เติบโตในครอบครัวชานาบ้านต้น ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จากชีวิตลูกสาวชานาทั่ว ๆ ไป เริ่มเปลี่ยนแปลงตั้งแต่

วันที่เธอและสามี ตัดสินใจลุกขึ้นเป็นแกนนำชาวนา ให้ความรู้ชาวบ้านเรื่องกฎหมายควบคุมค่าเช่า นา โดยทำงานร่วมกับนักศึกษาจากโครงการชาวนา เดินสายรณรงค์ในหลายพื้นที่ของภาคเหนือ เป็นกลุ่มพลังสำคัญของการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมทางโครงสร้างที่ขยายตัวไปทั่วประเทศ ณ ขณะนั้น เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เปลี่ยนทุกอย่างอย่างฉับพลัน สหายโซยาและเพื่อนร่วม ขบวนการ “นายพลเอ” ถูกล้อมจับในข้อหาฝ่าฝืน พ.ร.บ.ฉุกเฉิน หรือพระราชกำหนดบริหารราชการ ในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2519 และพยายามฆ่าเจ้าหน้าที่ ศาลตัดสินจำคุกสองปี แต่ให้รอลง อาญา เมื่อถูกปล่อยตัวออกมา ทั้งคู่รู้ทันทีว่าพื้นดินบ้านเกิดไม่ปลอดภัยอีกแล้ว จึงตัดสินใจอุ้มลูก ชายวัยเพียง 11 เดือนหลบหนีเข้าป่า ชีวิตในป่าของสหายพรรณี ไม่ได้มีแต่เสียงปืนและการเคลื่อนที่ ลับ ๆ ชีวิตของเธอยิ่งเต็มไปด้วยความจำเป็นที่จะต้อง “วางไว้เบื้องหลัง” ลูกชายถูกส่งตัวไปอยู่ใน โรงเรียนชายแดนลาว-จีน ซึ่งปลอดภัยจากเบตลัวร์ การตัดสินใจส่งลูกชายไปไกล และการต้องแยก จากสามีที่ต้องออกปฏิบัติการต่างพื้นที่กัน กลายเป็นบาดแผลในใจของสหายพรรณีที่เธอไม่เคย พุดออกมา แต่ทุกคนรอบตัวรู้ว่าเธอนั้น “เจ็บปวดและเข้มแข็ง” มากเพียงใด ถึงอย่างนั้น สหายพรรณีก็ไม่เคยถอยห่างจากภารกิจและอุดมการณ์ เธอปฏิบัติงานแนวหน้าในหน่วยฟิเลียง ทำ หน้าที่จัดหาเสบียง ปรงอาหารให้กองกำลัง ทั้งยังเป็นผู้ประสานงานในหมู่บ้าน เป็นครูการเมือง ให้กับนักศึกษาหน้าใหม่ที่เพิ่งหนีเข้าป่า เป็นผู้ช่วยเหลือชาวบ้านในการเข้าถึงสิทธิพื้นฐาน ตั้งแต่ เรื่องอาหาร ยา ไปจนถึงความเข้าใจทางการเมืองที่พวกเขาไม่เคยเข้าถึงมาก่อน สหายพรรณีคือ “เสาหลักที่มองไม่เห็น” ของขบวนการ และเป็นหนึ่งใน “แม่หญิงปฏิวัติ” ที่ทำให้ความหวังในยุคนั้น คงความสว่างเจิดจ้า กระทั่งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยยุติปฏิบัติการ จึงได้รับลูกชาย กลับมา เรื่องราวชีวิตของสหายพรรณี จึงไม่ใช่เพียงบันทึกความทรงจำของผู้หญิงคนหนึ่ง แต่เป็น หลักฐานชัดเจนว่า ผู้หญิงในชนบทภาคเหนือ ไม่ได้เป็นเพียง “ช้างเท้าหลัง” อย่างที่เคยถูกตีกรอบ เธอพิสูจน์ด้วยชีวิตว่า ผู้หญิงก็สามารถยืนแถวหน้า เป็นแกนนำในการปฏิวัติสังคม และร่วม ออกแบบอนาคตได้อย่างเท่าเทียมบุรุษ

ชญาณิจู (วิมลวรรณ) สุนทรพิธ หรือ “สหายหมอก” เดิมเป็นชาวนาจังหวัดขอนแก่น ช่วงปี 2517-2519 เข้าเรียนระดับปริญญาตรีที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และได้ เข้าร่วมโครงการชาวนาฯ หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เธอได้ตัดสินใจเข้าร่วมต่อสู้กับพรรค คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) รวมเป็นเวลา 4 ปี นำเสนอวีรกรรมของ “แม่หญิงปฏิวัติ” 2 กรณีศึกษา ผ่าน 2 บทความ

บทความแรก “แม่จันทร์ (สหายแม่) : หญิงนักรู้แห่งเทือกเขาขุนตาน” สหายหมอกเล่าว่า ในช่วงที่เธอรับผิดชอบงานประเด็นปัญหาชาวนาในจังหวัดลำปาง ทำให้ได้รู้จักและสนิทสนมกับ “แม่จันทร์” (จันทร์ เมืองเปี้ย (เมืองมาหล้า)) หญิงชาวบ้านแห่งเทือกเขาขุนตาน (รอยต่อจังหวัด

ลำพูน-ลำปาง) ผู้กลายเป็นแบบอย่างของสตรีนักต่อสู้ ทั้งสองได้ร่วมกันต่อสู้แก้ไข **“ปัญหาการถูกละทิ้งทำกินในพื้นที่ป่าชุมชน (ป่าแพะ)”** ของชาวบ้านห้วยฉัตรเหนือ อำเภอห้างฉัตร เนื่องจากชาวบ้านไม่มีเอกสารสิทธิ์ ขณะที่สำนักงานที่ดินจังหวัดลำปางร่วมมือกับบริษัทเอกชนนำพื้นที่ป่าชุมชนไปใช้เป็นแปลงทดลองเกษตร จนทำให้ชาวบ้านรวมตัวก่อตั้ง **“สหพันธ์ชาวนาชาวไร่อำเภอห้างฉัตร”** ขึ้น และแม่จันทร์ได้รับเลือกเป็นผู้ช่วยประธานสหพันธ์ฯ ความเข้มแข็งของแม่จันทร์ทำให้การต่อสู้ในหลายกรณีประสบผลสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องเรื่อง **“การกดราคาอ้อย”** ในตำบลโหล่หิน อำเภอเกาะคา หรือปัญหาผลกระทบจากเหมืองแร่ที่บ้านแม่เลี้ยง ตำบลเสริมขวา อำเภอเสริมงาม แม่จันทร์และสหพันธ์ฯ เพิกขมแรงกดดันจากรัฐ นายทุน และผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น รวมถึงการข่มขู่และการลอบสังหารผู้นำสหพันธ์ฯ ที่เป็นผู้ชายหลายคน ทว่าแม่จันทร์ไม่เคยหวั่นไหว ยังคงยืนหยัดเป็น**แนวหน้าเรียกร้องสิทธิให้ชาวนาชาวไร่อย่างกล้าหาญ** หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เมื่อสถานการณ์รุนแรงขึ้น แม่จันทร์จำต้องหนีภัยการคุกคามของเจ้าหน้าที่รัฐไปเข้าป่าร่วมกับกองกำลังพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แม้เธอจะเสียชีวิตในปี 2529 แต่วีรกรรม ความกล้าหาญ และจิตวิญญาณนักสู้ของแม่จันทร์ยังคงถูกจดจำในหัวใจของอดีตนักศึกษาและชาวนาที่เคยร่วมต่อสู้ตลอดไป

บทความที่ 2 **“สหภาพหญิง “ปกากะญอ” ในเขตจรัญธร์ ”** สหายหมอกซึ่งทำงานในชุมชนปกากะญอ บ้านโป่งน้ำร้อน ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ได้เล่าประสบการณ์ขณะทำงานกับกลุ่มสตรีและเยาวชนปกากะญอเพื่อยกระดับความคิดทางการเมืองในช่วงปลายปี 2521 ว่า ช่วงเวลาดังกล่าวมีทั้งนักศึกษาและชาวนาในอำเภอเสริมงามร่วมกันขยายเขตยุทธศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และจัดตั้งแกนนำในหมู่บ้านเพื่อพัฒนากองกำลังติดอาวุธประชาชนต่อต้านอำนาจรัฐ การใช้ชีวิตร่วมทุกข์ร่วมสุขกับชาวบ้านทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับสตรีและเยาวชนปกากะญอ ทำให้สหายหมอกได้เห็นการเติบโตของจิตสำนึกทางการเมืองในหมู่หญิงสาวและคนรุ่นใหม่ จากการเรียนรู้เรื่องอุดมการณ์ ภาษา และวัฒนธรรมร่วมกัน เกิดเป็นความผูกพันและความมุ่งมั่นแน่วแน่ในการต่อสู้ ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดที่สุด คือการที่หญิงสาวหลายคนตัดสินใจ **“ตัดผมยาว”** ตามจารีตของปกากะญอเพื่อเข้าร่วมเป็นทหารหญิง **“สหภาพหญิง”** ในกองกำลังปฏิวัติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเจตจำนงอันเด็ดเดี่ยวของสตรีปกากะญอ ในการ **“ปฏิวัติ”** โครงสร้างอำนาจที่กดทับพวกเธอมาอย่างยาวนาน

จูยา (เชื้อเมืองพาน) ศักดิ์สูง หรือที่สหายในป่าเรียกว่า **“สหายวนา/สหายรุ่ง”** เกิดและเติบโตในจังหวัดเชียงราย ได้รับแนวคิดทางการเมืองจากพี่สาวซึ่งเป็นอดีตผู้ปฏิบัติงานโครงการชาวนาฯ ก่อนถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ฝึกฝั้คอมมิวนิสต์จึงต้องหลบหนีเข้าป่า สหายรุ่งก็

เช่นกัน หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ก็เผชิญชะตาไม่ต่างจากพี่สาว ถูกคุกคามจนต้องหนีเข้าป่าไปยังฐานที่มั่นเขต 7 ผาจิ จังหวัดพะเยา นำเสนอวีรกรรมของ "แม่มา" (มา อุดมทรัพย์) ผ่านบทความ "แม่มา : หญิงแกร่งแห่งบ้านทุ่งไฟ" ตำบลเสริมขวา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง สหายรุ่ง เคยทำงานในพื้นที่ ทั้งยังมีความสัมพันธ์อันดีกับลูกหลานของแม่มา จึงร่วมกันบอกเล่าเรื่องราวการต่อสู้ของหญิงผู้ไม่ธรรมดาคนนี้ โดยมีสหายรุ่งเป็นผู้เรียบเรียงและถ่ายทอดต่อ สหายรุ่งเล่าว่า ในช่วงที่เธอทำงานในพื้นที่ความขัดแย้งจากการบริหารของเหมืองแร่แม่เลียงเหมืองได้ปล่อยน้ำเสียลงพื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน ทำให้เกิดตะกอนหิน ดิน และทรายในนาข้าว ส่งผลให้ผลผลิตเสียหายอย่างหนัก หนึ่งในผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงคือ "แม่มา" ซึ่งมีที่นาอยู่ติดคลองส่งน้ำ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "หัวเหมือง" เมื่อความเดือดร้อนทวีความรุนแรง แม่มาจึงลุกขึ้นร่วมเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่อย่างเต็มกำลัง เธอไม่เพียงยืนหยัดปกป้องผืนดินและวิถีชีวิตของครอบครัวและเพื่อนบ้านเท่านั้น แต่ยังเป็นเสาหลักในชุมชนผู้ต่อสู้ คอยดูแลเอาใจใส่นักศึกษาหัวก้าวหน้า ที่หลบหนีเข้าป่าและมาประจำฐานที่มั่นเขต 7 ผาจิ เสมือนลูกหลานของตนเอง ความกล้าหาญและหัวใจอันแข็งแกร่งของแม่มา ทำให้เธอไม่เพียงเป็นผู้นำชุมชนในยามวิกฤต แต่ยังทุ่มเททั้งแรงกายและแรงใจเข้าร่วมขบวนการปฏิวัติอย่างเต็มกำลัง เธอเป็นหนึ่งในสตรีผู้ก่อร่างความหวังและเป็นพลังเจียบที่ผลักดันการต่อสู้ของคนเล็กคนน้อยในยุคคนั้น

รศ.รังสรรค์ จันตะ หรือ "สหายณรงค์" อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เคยเป็นนักศึกษาวิทยาลัยครูเชียงใหม่และปฏิบัติงานโครงการงานชาวนาฯ หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 พลิกชะตาชีวิตของเขาให้ต้องเข้าป่าร่วมต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ในฐานะกำลังสำคัญของหน่วยงานแนวหน้า 7/3 กองกำลังโฆษณาขยายงานมวลชนแห่งภูผาจิ-ผาฮ้าง ตำบลควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา ประสบการณ์ในช่วงนั้นทำให้เขาได้ร่วมงานกับ "แม่หญิงปฎิวัติ" หลายคน และได้ถ่ายทอดเรื่องราวของแม่หญิงนักสู้ 2 คน ผ่านบทความ 2 ชิ้นที่สะท้อนจิตวิญญาณนักปฏิวัติในพื้นที่เขตงานแนวหน้า 7/3

บทความแรก **"ชีวิตและการต่อสู้ของพี่ไฉ่ รตนเวียงผา หญิงนักสู้แห่งลุ่มน้ำฝาง"** บ้านเวียงผาพัฒนา ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ คือถิ่นฐานที่พี่ไฉ่หญิงชาวบ้านใจแกร่งเติบโตมา เธอเป็นลูกสาวของพ่อจันทร์ ชาวนาไร่ที่ทำกินซึ่งได้อพยพครอบครัวและเครือญาติมาจากอำเภอแม่แตงเพื่อมาแสวงหาพื้นที่ทำกินใหม่ พี่ไฉ่ไม่เพียงทำหน้าที่เป็นเสาหลักของครอบครัว หากยังเป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนการเคลื่อนไหวของทหารป่าอดีตนักศึกษา และชาวนาปฏิวัติที่มาปฏิบัติงานในเขตจรยุทธ์ 7/3 เธอช่วยเหลือด้วยการขนเสบียงอาหาร ส่งข่าวความเคลื่อนไหวของฝ่ายทหารรัฐบาล และดูแลสหายที่หลบซ่อนตัวอยู่ในพื้นที่อย่างไม่เคยย่อท้อ แม้จะถูกฝ่ายทหารรัฐบาลข่มขู่หลายครั้ง แต่พี่ไฉ่ก็ต่อสู้เอาตัวรอดมาได้ทุกครั้ง

ด้วยทั้งปฏิภาณไหวพริบและหัวใจที่มุ่งมั่นต่ออุดมการณ์อันเธอเชื่อมั่น เธอคือหนึ่งในผู้หญิงที่มีบทบาทเบื้องหลังความสำเร็จของหน่วยงานแนวหน้า 7/3 กองกำลังโฆษณาขยายงานมวลชน แห่งภูผาจิ-ผาช้าง ตำบลควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา

บทความที่ 2 "ชีวิตและการต่อสู้ของสหายจิตน้อย : นักรบหญิงเหล็กแห่งผาจิ ผาช้าง" สหายณรงค์ ยังเล่าถึง "สหายจิตน้อย" หญิงสาวชาวม้งแห่งภูผาจิ-ผาช้างไว้อย่างน่าประทับใจ ว่า "สหายจิตน้อย" เดิมชื่อไพลิน สूरียผดุงชัย เธอสังกัดกองกำลังโฆษณาขยายงานมวลชน ประจำฐานที่ 7 ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) สหายจิตน้อยเกิดในครอบครัวนัก ปฏิวัติทั้งพ่อ แม่ พี่ชาย และน้องสาว ทำให้ชีวิตของเธอผูกพันกับเส้นทางการต่อสู้มาตั้งแต่วัยเยาว์ บทบาทของสหายจิตน้อยในป่าไม่ใช่เพียงถืออาวุธต่อสู้เท่านั้น เธอยังเป็นกำลังสำคัญที่คอย สนับสนุนให้สหายจากในเมืองและจากพื้นราบ มีอาหารกิน มีที่พักอาศัย เรื่องเล่าของสหายจิตน้อย สะท้อนศรัทธาอย่างลึกซึ้งต่ออุดมการณ์ของ พคท. ว่าไม่เพียงเพราะอุดมการณ์นั้นมุ่งเปลี่ยนแปลง โครงสร้างสังคม แต่ยังมอบพื้นที่แห่งความเสมอภาคแก่ผู้หญิงม้ง ทำให้พวกเธอได้รับการยอมรับ เท่าเทียมกับผู้ชาย ซึ่งแตกต่างจากนโยบายของรัฐบาลไทยในเวลานั้นอย่างสิ้นเชิง สำหรับเด็กสาวและสตรีม้งแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) จึงไม่ใช่เพียงขบวนการปฏิวัติ แต่คือความหวังของชีวิตที่ดีกว่า

ศ.ดร.นงเยาว์ เนาวรัตน์ อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐานและการพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และปัจจุบันดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาอาวุโส ศูนย์นโยบายพหุ วัฒนธรรมและการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้นำเสนอ "บทส่งท้าย" ที่จับประเด็นสำคัญ เกี่ยวกับ "เสียงของแม่หญิง" ผ่านมุมมองสตรีนิยมไว้อย่างลุ่มลึก

อาจารย์นงเยาว์ชี้ให้เห็นว่า "เสียงของแม่หญิง" ไม่ว่าจะนำเสนอผ่านการเล่าเรื่อง การเคลื่อนไหว หรือการต่อสู้ ล้วนคือการเมืองของการช่วงชิงพื้นที่ในสังคม พื้นที่ซึ่งโดยปกติถูกกด ทับหรือครอบงำโดยเสียงของผู้ชาย การวิเคราะห์กรณีศึกษาทั้ง 7 เรื่อง สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า "การปฏิวัติ" ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการจับอาวุธหรือการเผชิญหน้าโดยตรงกับรัฐเท่านั้น หากแต่มี หลากหลายรูปแบบของการต่อต้าน ตั้งแต่การทำลายอำนาจรัฐ อำนาจตามจารีต การอารยะขัดขืน ไปจนถึงการข้ามเส้นแบ่งของเพศภาวะและชาติพันธุ์ ซึ่งล้วนมีอุดมการณ์และความเชื่อเรื่องการ ปฏิวัติคอยชี้นำทาง

อีกประเด็นสำคัญที่อาจารย์เน้นย้ำ คือ วิธีเล่าเรื่องที่ "ผู้เล่า" และ "ผู้ถูกเล่า" ส่งเสียงสอด ประสานกัน การเล่าเรื่องเหล่านี้ไม่ใช่เพียงการบันทึกอดีต หากเป็นการ "เรียกคืนเรื่องราวให้กลับมา มีชีวิตใหม่อีกครั้ง" ส่งผลให้ความทรงจำไม่ถูกทำให้แข็งทื่ออยู่ในกาลเวลา แต่กลายเป็นพลังในการ ผลักดันประวัติศาสตร์บทใหม่ของคนเล็กคนน้อย ผู้ที่มีถูกละเลยในประวัติศาสตร์กระแสหลักให้ ดำรงอยู่และส่งเสียงต่อไป

หนังสือ “แม่หญิงปฎิวัติ” เป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์สังคม เป็นงานศึกษาที่เปิดพื้นที่ให้เห็นบทบาทของ “ผู้หญิงชาวนา” สามัญชนคนชายขอบผู้มีสถานะยากจน-รับจ้างทำงานสารพัด และไร้ที่ดินทำกิน นำเสนอภาพชีวิตและประสบการณ์ของ “แม่หญิงนักปฎิวัติและสหายผู้เล่าเรื่อง” ที่มีความกล้าหาญโดดเด่นในขบวนการเคลื่อนไหวชาวนาชาวไร่ในช่วงปี 2516-2525 เป็นหนังสือที่นำเสนอประวัติศาสตร์ของสามัญชน และเป็นการฟื้นคืนเสียงของผู้หญิงชายขอบให้กลับมาอยู่ในเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ไทยอย่างสมศักดิ์ศรี เหมาะสำหรับนิสิตนักศึกษา อาจารย์ และนักวิชาการในสาขาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และเพศภาวะศึกษา

หนังสือสนามที่รู้สึก ตัวตนที่รู้จัก พร้อมให้บริการที่ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) สำหรับผู้ที่สนใจสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ห้องสมุด หรือติดต่อเพื่อขอยืมหนังสือผ่านทาง Facebook Fanpage: ห้องสมุด ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร – SAC Library และ Line: @sac-library

ผู้เขียน

อนันต์ สมมุล

นักบริการสารสนเทศ

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

บรรณานุกรม

กอบบุญ บูรุษครุวัฒน์.(2565). จาก 14 ตุลา ถึง 6 ตุลา : การเคลื่อนไหวของชาวนาภาคเหนือ. The 101.World.

สืบค้นจาก <https://www.the101.world/14-oct-to-6-oct/>

ขวัญชีวัน บัวแดง., ชญาณัฐ สุนทรพิธ. , ชญาณัฐ สุนทรพิธ. , ณัฐยา ศักดิ์สูง. , พัลลภ กันทอินทร์. , รังสรรค์ จันตะ. , รังสรรค์ จันตะ. และ สมนึก แผ่มนคร. . (2568). แม่หญิงปฎิวัติ : ขบวนการชาวนาชาวไร่ภาคเหนือ 2516-2525 . กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ชินอิชิ ชิเกโตะมิ, อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2566). บทความแปล ทำไมเขาจึงลุกขึ้นสู้? ความเป็นจริงในท้องถิ่นของขบวนการเกษตรกรใน ทศวรรษ 1970 ของประเทศไทย. CMU Journal of Law and Social Sciences, 16(2), 1-34. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CMUJLSS/article/view/271423>

สุดารัตน์ พรหมสีใหม่. (2565). จาก 14 ตุลา ถึง 6 ตุลา : การเคลื่อนไหวของชาวนาภาคเหนือในความทรงจำของมนัส จินตนะดิลกกุล. The 101.World. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/manus-jintanadilokkul-interview/>